

הווארד גרדנר לא חשב שלתאוריית האינטליגנציות המרובות שלו יהיו משמעויות לחינוך. מורים שכנעו אותו שיש, ומאז הוא בחינוך – מעצב את עולם המושגים והערכים שלו

יורם הרפז

מושל פרופ' הווארד גרדנר יופיע בכלחמישייה פותחת של "המשפיעים הגדולים על השיח החינוכי בימינו". תאוריית האינטליגנציות המרובות שלו מתגלגלת כיום על כל הלשונות – לא רק של אנשי חינוך, אך אנשי חינוך היו הראשונים שקלטו את הפוטנציאל שלה וניסו ליישמה בכיתות. ההתלהבות של אנשי החינוך סחפה גם את גרדנר עצמו. הוא התגייס למחשבת החינוך ומאז הוא תורם לה רעיונות חשובים (בעיניי, חשובים יותר מרעיון האינטליגנציות המרובות) ומנסה להחזירה למסלול פדגוגי ואתי.

ב-1983 – לאחר שפרסם שישה ספרים ומאמרים רבים שלא זכו לתשומת לב מיוחדת – פרסם גרדנר את הספר Frames of Mind, ובו הציג תאוריה חדשה על האינטליגנציה האנושית – תאוריית האינטליגנציות המרובות. הספר טלטל את "אימפריית ה-IQ" (ביטוי של פרקינס, עמיתו של גרדנר) – אימפריה משגשגת מאז שאלפרד בינה פיתח את מבחן האינטליגנציה הראשון כמעט מאה שנה לפני כן – ופתח את השער לתאוריית חדשות נוספות של אינטליגנציה.

גרדנר, 71, פרופסור במחלקה לפסיכולוגיה קוגניטיבית של אוניברסיטת הרווארד, תלמיד ביקורתי של פיאז'ה (ראו הד החינוך, דצמבר 2013), טוען בספר שלבני אדם אין אינטליגנציה אחת הנמדדת בסולם האייקי, אלא שבע אינטליגנציות נפרדות הנמדדות בצורות שונות. לאחר כמה שנים הוא הוסיף אינטליגנציה שמינית (נטורליסטית), ושקל לתת הסמכה ל"אינטליגנציה" לכישרונות נוספים

ספרו של גרדנר "אינטליגנציות מרובות: התיאוריה הלכה למעשה" ראה אור בעברית ב-1996 בהוצאת מכון ברננקו וייט. כמה מאמרים שלו פורסמו בהד החינוך.

הווארד גרדנר.
"תאוריית
האינטליגנציות
המרובות הייתה 15
דקות התהילה שלי"
צילום: ויקיפדיה

(לשם כך עליהם לעמוד בחמישה קריטריונים). אחד התחומים שתאוריית האינטליגנציות המרובות השפיעה עליהם ביותר הוא החינוך. ההשפעה הייתה הרדית: אנשי חינוך נלהבים שהקימו בתי ספר ברוח התאוריה הסיטו את גרדנר מהעיסוק בפסיכולוגיה קוגניטיבית, שהיה עיסוקו הבלעדי, לחינוך. באחד מספריו הוא מספר ששנתיים לאחר שפרסם את התאוריה הגיעה אליו שיחת טלפון ממורה מאינדיאנפוליס, שביקשה ממנו להיפגש אתה ועם חבריה המורים כדי לדון במשמעויות החינוכיות של תאוריית האינטליגנציות המרובות. עד אז הוא לא חשב כלל

רבה את השיח החינוכי של העשורים האחרונים.

=

בפרספקטיבה של שלושים שנה מאז פורסם ספרך Frames of Mind מה אתה חושב על תאוריית האינטליגנציות המרובות? האם השנים שעברו החלישו או חיזקו אותה? ואגב, כמה כישרונות כבר קיבלו ממך את התואר "אינטליגנציה"?

על המשמעויות החינוכיות של התאוריה שלו. גרדנר נפגש עם שמונה מורים (שנרחקו למכונית ונסעו במשך 14 שעות כדי לפגוש אותו); הם סיפרו לו על חלומם להקים בית ספר יסודי על בסיס האינטליגנציות המרובות. בית הספר – Key School – קם, גרדנר השקיף על תהליך הקמתו בהתפעלות והחינוך כבש אותו. מאז מנסים אלפי בתי ספר בעולם, גם בישראל, ליישם את התאוריה, וגרדנר עצמו מפרסם ספרים בחינוך, מנהל בשיתוף עם דייוויד פרקינס (ברשימת "המשפיעים" שלנו) את Project Zero – מרכז למחקרים יישומיים בחינוך באוניברסיטת הרווארד – ומעצב במידה

מספקות. איך אתה מתמודד עם הביקורת?
 כתבתי באריכות בתגובה לג'ון ווייט ולאחרים. ראה
 כפרט את הספר Howard Gardner under Fire, שבו השבתי
 לכמה מבקרים, ובהם פרופסור וייט. יש ביקורות חשובות
 על תאוריית האינטליגנציות המרובות, ואני מקבל אותן
 ומנסה ללמוד אותן. הביקורת של ווייט אינה כזאת. הוא
 אינו מכין את אופי המחקר שלי ופשוט רוצה להמשיג את
 האינטליגנציה באופן שונה.

מה דעתך על "תעשיית האינטליגנציות" שהתפתחה
 בעקבות התאוריה שלך? אנשים ממציאים אינטליגנציות
 שונות (אינטליגנציה ספיריטואליסטית, ארוטית,
 עסקית) ומוכרים אותן לצרכנים המשתוקקים להיות
 אינטליגנטיים יותר בתחום מסוים.

אני עצמי מעולם לא מסחרתי את הרעיונות שלי; הם
 נחלת הכלל ואנשים רשאים לעשות בהם שימוש. הבקשה
 היחידה שלי היא שאנשים לא יכריזו או ירמוזו שאני
 עומד מאחורי השימוש שלהם בתאוריית האינטליגנציות

עבדתי על תאוריית האינטליגנציות המרובות במשך
 שנים רבות, אבל בינתיים עברתי לעסוק בעניינים אחרים,
 אולי חשובים יותר – מה פירוש הרבר להיות אדם טוב, עובד
 טוב ואזרח טוב. אפשר לקרוא על הנושא בספרים ובמאמרים
 שפרסמתי בתחום זה ובאתר www.thegoodproject.org
 (ראו מסגרת).

חקר האינטליגנציה מעסיק אותי פחות בשנים
 האחרונות, אך למרות זאת אני נאלץ לעסוק בו משום
 שאנשים מפנים אלתי שאלות וחולקים עליי בעניין זה או
 אחר. תאוריית האינטליגנציות המרובות הייתה 15 דקות
 התהילה שלי. התאוריה ערערה את תפישת האינטליגנציה
 היחידה והאחידה הניתנת להערכה באמצעות מבחן אחד
 בכתב או בעל פה ופתחה את השער לתאוריות אחרות
 ולשיח פורה בתחום. הישגים לא מבוטלים.

כיום אנחנו יודעים הרבה יותר על מבנה המוח, ואין
 ספק שיש מרכיבים רבים, תת-אינטליגנציות, הכלולים בכל
 אינטליגנציה. לפני שלושים שנה כבר ידעתי שזה המצב,

**"הבחירה להתמקד באינטליגנציות חזקות או חלשות היא תולדה של שיפוט ערכי. אני יכול
 להצדיק את שתי הבחירות. לדעתי, בראשית החיים כדאי לנסות לפתח את האינטליגנציות
 במידה שווה. עם השנים (בגיל ההתבגרות) כדאי להתמקד באינטליגנציות החזקות יותר"**

המרובות. במקרה אחר נאלצתי לאיים בהליכים משפטיים
 כדי לעצור שימוש לרעה בשמי וברעיונותיי. זו אחת
 הסיבות שהתחלתי לעבוד בתחום האתיקה על השאלה
 מיהו אדם טוב. ראיתי שאנשים עושים שימוש לא הגון
 ברעיונות שלי והגעתי למסקנה שיש לי אחריות להוקיע
 את מה שאני מכנה "רשלנות מקצועית" בשימוש בתאוריית
 האינטליגנציות המרובות. אבל בשלב מסוים נדרשתי
 להחליט אם אני רוצה לעסוק בשיטור או להתקדם הלאה
 ולעבור לתחומי עניין אחרים. החיים קצרים ואני מעדיף
 להיות חוקר, לא שוטר.

החינוך הוא התחום הנלהב ביותר ליישם את
 התאוריה שלך. מה דעתך על יישומי התאוריה שלך
 בחינוך?

אני מושפע עמוקות מאנשי חינוך בכל רחבי העולם
 שהשתמשו ברעיונות שלי. במקרים רבים הם יישמו
 אותם בדרכים חדשות שמעולם לא היו עולות בדעתי.
 כאשר שואלים אותי אני תמיד מדבר על שתי ההשפעות
 החינוכיות החשובות ביותר של התאוריה: א) התאמה
 אישית: לדעת כמה שיותר על כל לומד וללמד או לטפח
 או להכשיר אותו בדרכים שמתאימות לו ומאפשרות לו
 להראות מה הבין; ב) ריבוי: להחליט מה חשוב ללומד
 להבין, ואז להציג זאת בדרכים רבות, כלומר להפעיל

אבל היום יש הרבה יותר הוכחות. ואכן, לרשימה המקורית
 הוספתי אינטליגנציה אחת (נטורליסטית) ושקלתי שתיים
 נוספות (אקזיסטנציאליסטית ופדגוגית).
 מנקודת המבט הנוכחית שלי הייתי אומר שצריך לעדכן
 את פרטי התאוריה ואולי לחשוב עליהם מחדש, אבל אני
 עומד מאחורי קווי המתאר הכלליים שלה.
 באתר אחר שלי – www.multipleintelligencesoasis.org –
 אני מגיב על שאלות וביקורת, וקוראים יכולים
 להתעדכן בהתפתחות המחשבה שלי בתחום זה.
 איך אתה מסביר את ההתקבלות המהירה של
 התאוריה ברחבי העולם?

התאוריה באמת זכתה לקבלה נרחבת בקרב אנשים
 שונים, במיוחד אנשי חינוך. היא גם התקבלה יפה בקרב
 הורים, ובמיוחד הורים שילדיהם ניחנו ביכולות יוצאות
 דופן או, להבדיל, בבעיות למידה. בתחום הפסיכולוגיה
 התקבלות התאוריה הייתה מעורבת (יש לי השערות על
 הסיבות לכך, אבל לא זה המקום לפרט אותן). אני גאה
 מאוד בספר Multiple Intelligences Around the World,
 שערכה ג'יה-קי צ'ן (Jie-Qi Chen), שבו 42 מחברים מ-15
 מדינות בחמש יבשות מספרים כיצד השתמשו ברעיונות של
 התאוריה. כל מאמר ייחודי. כך שאני יכול לומר שהרעיונות
 של תאוריית האינטליגנציות המרובות פרטו על מיתרים
 נכונים בכל רחבי העולם.

לתאוריה יש גם מבקרים. פילוסוף החינוך ג'ון ווייט
 [ברשימת "המשפיעים שלנו], למשל, הקדיש לביקורת
 שלו ספר קצר. המבקרים טוענים לרוב שאין לה הוכחות

"לעולם לא אהיה ולא אוכל להיות שר חינוך"

אם מורים לא יזכו ליוקרה, לתגמול הולם ולתמיכה קהילתית, קשה להניח שיישאר בהינוך.

אשר לליבה המשותפת, שרוב מדינות ארצות הברית עומדות לאמץ, אני סבור שבאופן כללי זה רעיון טוב לקבוע יעדים חינוכיים – בתנאי שאינם קשיחים מדי. הבעיה בארצות הברית היא שאנחנו רוצים חינוך ברמה (הטובה יחסית) של מסצ'וסטס אבל מתקצבים אותו ברמה (הנמוכה) של מיסיסיפי. זה לא יכול לעבוד!

מה אתה חושב על מבחני פיזה ועל שאר הבחינות הבינלאומיות? האם המרוץ לצמרת של הליגה החינוכית הבינלאומית מועיל לחינוך?

אם לא היו לנו מבחנים כמו פיזה או טימס, היינו צריכים להמציא אותם. בימינו, מדידה היא דבר שאי אפשר לחמוק ממנו. ולכן אני תמיד שואל – האם אנחנו מסתכלים על היכולות הנכונות מן הזווית הנכונה, ומנגד – על מה אנחנו לא מסתכלים? והאם אפשר – האם צריך – למדוד את הדברים שלא הסתכלנו עליהם עד עכשיו? אישית אני מתעניין בעיקר באתיקה של אזרחי העתיד, ואת זה אי אפשר למדוד במבחנים סטנדרטיים. לדוגמה, בכל המדינות שאני מכיר, יש מגפת העתקות אצל תלמידים. הייתי רוצה שאזרחי העתיד לא ירמו. והייתי רוצה שיישאו באחריות לעבודה שלהם – ולא כי ייעשו אם ייתפסו, אלא משום שרמאות היא דבר רע שפוגע בכל הקהילה. ציוני פיזה גבוהים

בחברה שמוכנה לסבול העתקות אינם קבילים!

אילו קווי מדיניות היית מנהיג אילו היית שר חינוך?

כל מי שמכיר אותי יודע שלעולם לא אהיה ולא אוכל להיות שר חינוך. אני הוגה שמנסה לקדם דברים בכיוונים חיוביים, ולא מישוהו שמעורב בפוליטיקה או באקטיביזם במשרה מלאה. אבל אני חושב ששר טוב צריך כמה דברים: (א) תכנית ברורה של יעדים ושל ערכים (לרבות הגדרה של מה אדם מוחנך צריך לדעת ולהיות מסוגל לעשות); (ב) לזהות דוגמאות, במדינתו או בעולם, של מקומות ואנשים שמגלמים איכות ביעדים ובערכים; (ג) לחפש בכל העולם אחר הדרכים האפקטיביות ביותר להשיג את האיכות המוגלמת במודלים האלה (במקרה של ארצות הברית, אנחנו מניחים תכופות שאין לנו מה ללמוד ממקומות אחרים. זה שגוי לחלוטין, וההירות הזאת עולה לנו ביוקר).

סיסמה של שר החינוך הנוכחי שלנו היא "למידה משמעותית". מהי לדעתך משמעותה של "למידה משמעותית"? מה ראוי ללמד וללמוד באופן משמעותי? ולשם מה?

כיוון שאיש לא יאמץ את הסיסמה "למידה לא משמעותית" או "למידה חסרת משמעות", איני מבין מהי המשמעות החינוכית של "למידה משמעותית". אני מעדיף את הרעיון של "למידה עמוקה". למידה כזאת כרוכה בשליטה במספר מוגבל של רעיונות, מושגים ותאוריות מרכזיים, כדי שהלומד יוכל להשתמש בהם לעיסוק במגוון שאלות ובעיות, מתוך מודעות למגבלות שלהם. בספרי The Disciplined Mind אני מסביר כיצד אפשר לבנות תכנית לימודים שלמה סביב הבנה של המונח "אבולוציה" בביולוגיה. זו דוגמה ל"למידה עמוקה" – לעומת חינוך שבו תלמיד נדרש לשנן הגדרה של אבולוציה בלי שיהיה לו מושג איך להבין ולהסביר גילוי של מין חדש, למשל, או למה בעיית לישיש את הרעיון של "אבולוציה ביולוגית" על סכסוכים פוליטיים.

מה דעתך על התכניות החינוכיות של שני הנשיאים האמריקאים האחרונים "שום ילד לא נשאר מאחור" של הנשיא בוש ו"המרוץ לצמרת" של הנשיא אובמה? לאן הולך החינוך בארצות הברית? מהם הכוחות והמגמות המרכזיים שדוחפים ומכוונים אותן? שתי המפלגות הפוליטיות בארצות הברית מסכימות על מעט מאוד דברים. אף

על פי כן, מאז שנת 1989 התקיימה ברמה הנשיאותית מדיניות חינוך יחידה למעשה, שהתמצתה בתכניות כמו "יעדים 2000", "שום ילד לא נשאר מאחור" ו"המרוץ לצמרת". יידרש ספר שלם כדי לדון בכל אחת מהן וכדי לתאר מה אני חושב עליהן. אומר רק שאיני סבור שחינוך איכותי אפשר לחוקק מלמעלה. הן ארצות הברית והן בריטניה אימצו את הגישה שאיכות היא דבר הניתן לרגולציה מלמעלה. אבל עדויות מפינלנד וממדינות אחרות שפיתחו מערכות חינוך טובות בהרבה בעשורים האחרונים מעמידות בסימן שאלה את התפישה הזאת של "רפורמה חינוכית עולמית".

מבחינתי הסוגיה החשובה ביותר היא איך בוחרים מורים, איך מכשירים אותם ואיך משכנעים אותם להישאר במקצוע. בתקופה שבה יחידים מוכשרים יכולים לבחור בין אפשרויות רבות כל כך,

שכתבת על חינוך – The Unschooled Mind או The Disciplined Mind, למשל. מדוע?

זו טענה מעט מוגזמת. בספרים שלי בתחום החינוך, לרבות בספר האחרון – The App Generation – אני כותב בקביעות גם על התאמה אישית וגם על ריבוי. אבל אתה צודק שישנן סוגיות רבות שרעיון האינטליגנציות המרובות

אינטליגנציות שונות. הגישה הזאת גם מראה מה פירוש להבין משהו לעומק. אם יש לנו הבנה טובה, אנחנו יכולים להציג את הידע בדרכים רבות, כלומר להשתמש בכמה מן האינטליגנציות שלנו.

למרבה ההפתעה, תאוריית האינטליגנציות המרובות שלך אינה ממלאת תפקיד מרכזי בספרים

פה תמרור אזהרה: "יש לטפח את כל קשת האינטליגנציות!". כדי לחזק את האינטליגנציות החלשות יש להקדיש יותר שעות הוראה ולהשתמש באמצעים טכנולוגיים.

האם יש בתי ספר המיישמים היטב את התאוריה שלך ויכולים לשמש מודל?

אני לא תומך בבתי ספר מסוימים. אני מפנה את המעוניינים לספר שערכה ג'ה'קי צ'ן על אינטליגנציות מרובות ברחבי העולם ולספר של מינדי קורנהאבר (Kornhaber) על אינטליגנציות מרובות; היא ועמיתה חקרו 41 בתי ספר שמתמקדים ברעיון. וכמוכן גם לכתבי שלי, במיוחד ל-"Multiple Intelligences: New Horizons". יש מרכיב תורשתי באינטליגנציות, והסביבה המשפחתית משפיעה עליהן בחזקה. האם לבית הספר נשאר מה לעשות, האם הוא יכול להשפיע על האינטליגנציות שהילדים מביאים מהבית? בוודאי. בתי הספר יכולים ועושים זאת בפועל – באופן

אינו נוגע להן – ולכן איני מנסה להכניס אותו באופן מאולץ לתוך כל מה שאני כותב.

הספר החשוב ביותר שכתבתי בתחום החינוך הוא The Disciplined Mind, ושם אני מדגים כיצד להשתמש באינטליגנציות מרובות להבנה של נושאים חשובים כמו תורת האבולוציה או אירועי השואה. למרבה הצער, הספר לא זכה לתשומת לב רבה כמו ספריי העוסקים ישירות בתאוריית האינטליגנציות המרובות. אולי הייתי צריך לקרוא לו Multiple Intelligences and the Disciplined Mind.

האם ישנן אינטליגנציות שהן חשובות יותר ללמידה מאחרות? האם אינטליגנציות אחדות חשובות יותר בשוק העבודה של ימינו?

לאורך הדרות, האינטליגנציות החשובות ביותר היו אלה שמילאו תפקידים מרכזיים בשינוי חברתי. בחברות מסורתיות היו האינטליגנציה הנטורליסטית והאינטליגנציה

"בהקשר החינוכי יש לשאול תמיד 'לשם מה?' אינטליגנציה לשונית יכולה לשמש לכתובת שירה נהדרת וגם להתססה מרושעת. אינטליגנציה בין-אישית אפשר לרתום לעזרת אחרים וגם כדי לתמרן אותם ולשלוט בהם"

שיטתי ומודע ובאופן אקראי ולא מודע. מה חשוב הוא שבתי ספר יכירו במסרים שהם משדרים, בכישורים שהם מטפחים, ובאלה שהם מזניחים. מובן שהורים, קרובי משפחה, חברים ומוסדות אחרים (מוזיאונים, תנועות נוער, מועדוני ספורט, התקשורת וכו') תורמים אף הם לפיתוחן של אינטליגנציות, בכוונה ובאקראי.

באינטליגנציות מפותחות היטב אפשר לעשות שימוש רע. פיתוח אינטליגנציות אינו מטרה חינוכית בשל עצמה.

נכון. בהקשר החינוכי יש לשאול תמיד "לשם מה?" אינטליגנציה לשונית יכולה לשמש לכתובת שירה נהדרת וגם להתססה מרושעת. אינטליגנציה בין-אישית אפשר לרתום לעזרת אחרים וגם כדי לתמרן אותם ולשלוט בהם. לא מספיק לפתח אינטליגנציות – גם לנלסון מנדלה וגם לסלובודן מילושביץ' הייתה אינטליגנציה בין-אישית למכביר. ההבדל ביניהם נעוץ בררכים שבהן הם ניצלו את האינטליגנציות החזקות שלהם.

איך היית מגדיר את מטרות החינוך בימינו? עד כמה הן צריכות להיות מושפעות מן ההקשר שבתוכו אנחנו חיים – גלובליזציה, כלכלת ידע, דמוקרטיה וכו'?

התייחסתי לשאלה זו בשלושה מספריי. בספר The Disciplined Mind טענתי בזכות חשיבות השליטה בכמה דיסציפלינות מרכזיות, שהדרך הטובה ביותר להשיגה

הגופנית-נועזת חשובות מאוד. במאה התשע עשרה הוקירו מאוד את האינטליגנציה הלשונית. בתחילת המאה העשרים ואחת יש הערכה גדולה לאינטליגנציה הלוגית-מתמטית. כשמחשבים ורובוטים ינהלו את העולם (בתקווה שלא יחסלו אותו) תגבר אולי חשיבותן של האינטליגנציות הקשורות באמנויות.

האם יש התאמה טבעית בין אינטליגנציה חזקה לבין נטייה לממש אותה? אדם עשוי, למשל, להיות בעל אינטליגנציה מוזיקלית חזקה, אך לעסוק בתחום המצריך אינטליגנציה אחרת שלו, פחות חזקה.

אין ספק שרוב בני האדם מעדיפים להשתמש באינטליגנציות החזקות שלהם – בין שהן תוצר של גנטיקה מוצלחת ובין שהן תוצר של תרגול או של שניהם. אבל אין הכרח בכך. אצילי, למשל, האינטליגנציה המוזיקלית הרבה יותר חזקה מן האינטליגנציות הקשורות באמנויות החזותיות, אבל לאורך השנים הקרשתי לאמנויות החזותיות לא פחות זמן מאשר למוזיקה. זו בחירה שעשיתי. אשתי חזקה בהרבה באמנויות החזותיות, אבל עוסקת יותר במוזיקה. שוב, זו הבחירה שלה.

מה החינוך צריך לטפח – את האינטליגנציות החזקות או את האינטליגנציות החלשות?

הבחירה להתמקד באינטליגנציות חזקות או חלשות היא תולדה של שיפוט ערכי. אני יכול להצדיק את שתי הבחירות. לדעתי, בראשית החיים כדאי לנסות לפתח את האינטליגנציות במידה שווה. עם השנים (בגיל ההתבגרות) כדאי להתמקד באינטליגנציות החזקות יותר. באופן כללי, קל יותר ללכת עם האינטליגנציות החזקות ולכן יש להציב

אדם טוב, עובד טוב, אזרח טוב

פעולת המוסדות המקומיים רלוונטית לטיפוחם של עובדים טובים, אבל הכוחות החשובים ביותר בתחום הם המסרים והמודלים לחיקוי שמגיעים ממקומות העבודה עצמם, כמו גם מן ההכשרה הישירה (למשל הפקולטה למשפטים, בית הספר לרפואה, בית הספר להנדסה).

טיפוח אזרחים טובים הוא אתגר גדול, בייחוד בעידן הדיגיטלי. מן הראוי לציין ש"אזרח" איננו מושג עתיק כל כך, למעט המקרים של יוון ורומא. בעיקרו הוא תוצר של החברה המודרנית, והושפע במיוחד מן הרעיונות שהולידו למהפכה הצרפתית והאמריקאית ולמערכת הפרלמנטרית הבריטית. אם יש לנו בחברה אזרחים בוגרים הפועלים בהתאם לאינטרס הציבורי ומטפחים צעירים להתנהג כמותם, אזי יש סיכוי שהיו לנו אזרחים טובים גם בעתיד. אבל כפי שלמדנו במאה העשרים, ישנם כוחות חזקים שיכולים לערער או לעוות כל תפישה סבירה של אזרחות.

נביט בחינוך האדם הטוב. אתה סבור שיש לחנך לכך באמצעות החינוך הליברלי (או ההומניסטי). מהם סיכוייו של חינוך כזה בעידן הפוסטמודרני והקפיטליסטי המאוחר שלנו? הפוסטמודרניזם הפך את כל הערכים ליחסיים ושרירותיים, והקפיטליזם המאוחר הכפיף אותם

"מבחינתי הסוגיה החשובה ביותר היא איך בוחרים מורים, איך מכשירים אותם ואיך משכנעים אותם להישאר במקצוע. בתקופה שבה יחידים מוכשרים יכולים לבחור בין אפשרויות רבות כל כך, אם מורים לא יזכו ליוקרה, לתגמול הולם ולתמיכה קהילתית, קשה להניח שיישארו בחינוך"

לתכליות לכלליות.

מה שאני מכנה "אמנויות ומדעים חופשיים" לא ישרוד במאה העשרים ואחת אלא אם יעמדו לרשותנו דוגמאות חזקות לחינוך אפקטיבי ואנשים שיאמינו בחינוך כזה ויפעלו להבטחת הישרדותו. אני מאמין שזה החינוך הטוב ביותר לצעירים בשנות ההתבגרות ומיד אחריהן. אבל אני סבור גם שאי אפשר להמשיך ללא מחשבה נוספת את מה שנעשה במאות התשע עשרה והעשרים. אנחנו צריכים לשנות או להמציא מחדש את צורת החינוך הזאת ולהתאים אותה לימינו.

כך, לדוגמה, אם חמישים השנים האחרונות הדגישו את העבודה בדיסציפלינות נפרדות, ייתכן שמעכשיו נצטרך להדגיש עבודה שמחברת שתי דיסציפלינות או יותר (מה שקרוי מחקר בין-תחומי או רב-תחומי). או דוגמה נוספת, אם במאה התשע עשרה הועברו ערכי המוסדות באמצעות הדתות, במאה העשרים ואחת נצטרך למצוא דרכים חזקות לא פחות להעביר נורמות של חקירה, משום שמרבית המוסדות הם חילוניים ולא דתיים.

וא נדבר קצת על עניינים שמעסיקים אותך בשנים האחרונות: אדם טוב, עובד טוב ואזרח טוב. אין התאמה פשוטה ביניהם. אדם טוב יכול להיות עובד או אזרח בינוני, אפילו לא טוב.

נכון, ולכן אני מבחין בין שלושתם. אדם יכול להיות אזרח טוב, כלי שיהיה בהכרח עובד טוב או אדם טוב. מאפיונים עשויים להיות אנשי משפחה נהדרים, "בני אדם טובים", כביכול, אבל אזרחים איומים. מהטמה גנדי היה אזרח עולם למופת, אבל לא הצטיין ככעל או אב.

מיהו האדם הטוב, העובד הטוב והאזרח הטוב? לפי הניתוח שלי, האדם הטוב הוא זה שמתנהג באופן מוסרי כלפי הסובבים אותו. המוסריות מתוארת יפה בעשרת הדיברות, בכלל הוזהב "ואהבת לרעך כמוך" ובמערכי עקרונות עתיקים אחרים. אבל עבודתי אינה מתמקדת ב"מוסריות בין שכנים", אלא ב"אתיקה של תפקידים". העובד הטוב – או ליתר דיוק, איש המקצוע הטוב – מצטיין מבחינה טכנית; מעורב בעבודתו; ומבצע את העבודה הזאת בצורה אתית.

אני מדבר על שלושה E – מצוינות [excellence], מעורבות [engagement] ומוסר [ethics]. האזרח הטוב – בקהילתו, במדינתו, בעולם – מכיר את הכללים

הרלוונטיים בקהילתו; אכפת לו והוא מעורב בקהילה; והוא מנסה להגשים מטרות למען טובת הכלל ולא רק למטרותיו האישיות. מובן שיש עוד הרבה מה לומר בנושאים אלה. קוראים סקרנים מוזמנים לקרוא את הפרק העוסק ב"טוב" בספרי Truth, Beauty, and Goodness Reframed, וכן לבקר באתר האינטרנט, thegoodproject.org.

האדם הטוב, העובד הטוב והאזרח הטוב צריכים סוגים שונים של חינוך. אדם טוב צריך חינוך ליברלי, חינוך לאמיתי, לטוב וליפה. עובד טוב צריך להכשרה מקצועית טובה שתצייד אותו במיומנויות רלוונטיות ובתכונות של הריצות, צייתנות ויצירתיות אינסטרומנטלית. האזרח הטוב צריך לחינוך נוסף, אולי תערוכות של שני ה"חינוכים" האלה.

זו נקודה חשובה. יש מתח בין שלושת ה"טובים" האלה וה"חינוכים" הנובעים מהם. טיפוחם של בני אדם טובים מוטל על מוסדות מקומיים – בראש ובראשונה על המשפחה, אבל גם על בתי ספר ועל המוסדות האחראים להכשרה דתית.

את תשובותיי על השאלות הראשונות).

בספר The App Generation, שחיברתי במשותף עם קייטי דייוויד, בחנתי כיצד הלמידה עשויה להשתנות בסביבה דיגיטלית – אם באמצעות פתיחה של ערוצי מחשבה, חקירה ופעולה רעננים, ואם, מנגד, ביצירת

היא לימוד מעמיק של רעיונות מפתח. בספר Five Minds for the Future תיארתי את חשיבותן של שלוש יכולות קוגניטיביות (התודעה הממושמת, התודעה הממוגת, התודעה היוצרת) ושל שתי יכולות מכריעות בתחום יחסי האנוש (התודעה המכבדת והתודעה המוסרית-אתית) – ראה

The Disciplined Mind אני טוען שבכל מדינה בגודל סביר צריכים להיות בין שישה ל-12 מסלולי חינוך, מגן חובה ועד לתיכון, שלכל אחד מהם מערך יעדים, פילוסופיה חינוכית ואמצעי הערכה משלהם. האזרחים צריכים להיות מסוגלים לבחור את המסלול המתאים לילדיהם ואפשרויות הבחירה צריכות להיות זמינות בכל המדינה. כך, למשל, מסלול אחד עשוי להיות פרוגרסיבי יותר (באמר, להתמקד בשאלות ובדרכי התמודדות אתן) ומסלול אחר עשוי להדגיש אוריינות תרבותית (ספרים שכולם צריכים לקרוא ולהיות מסוגלים לדון בהם). מכאן שאיני סבור ששר החינוך צריך לאמץ מודל יחיד של "בית הספר הטוב ביותר" – אפילו

תלות (בעייתית) באפשרויות המוגבלות שמציע הממשור הדיגיטלי. אין שום ספק שהרעיונות שעלו בספרים האלה יושפעו ממה שמתרחש בקהילות ספציפיות ובעולם בכללותו. אבל לא צריך לזנוח כל אחד מן הרעיונות הללו רק בגלל שינוי בנסיבות הקיימות או לחלופין להתמקד בלעדית באחד מהם רק משום שהוא נראה כרגע אופנתי במיוחד. למשל, העולם הדיגיטלי – הרשת, המדיה החברתית וכו' – מעורר שאלות חדשות הנוגעות ליכולת לקבוע מה נכון. מצד אחד, שפע המסרים (שרבים מהם מפוקפקים) עלול להקשות עלינו בטווח הקצר לגלות את האמת. מצד אחר,

"בכל מדינה בגודל סביר צריכים להיות בין שישה ל-12 מסלולי חינוך, מגן חובה ועד לתיכון, שלכל אחד מהם מערך יעדים, פילוסופיה חינוכית ואמצעי הערכה משלהם. האזרחים צריכים להיות מסוגלים לבחור את המסלול המתאים לילדיהם"

במדינות קטנות בהרבה מארצות הברית. היעדים, הערכים והשיטות שאליהם אני מתייחס צריכים להיות נגישים על פני קשת של אפשרויות בחירה.

מה אתה עושה היום? איזה פרויקט מחקרי מעסיק אותך?

את רוב מרצי האינטלקטואלי אני מקדיש היום לחקירה אמפירית של האמנויות והמדעים החופשיים במאה העשרים ואחת. בעזרת צוות מחקר נהדר, אני מתכנן לחקור ביסודיות בין שישה לעשרה קמפוסים מגוונים בארצות הברית. אנחנו רוצים לגלות את "המודלים המנטליים" של אוכלוסיות שונות במכללות ובאוניברסיטאות שנחקרו; לראות מאילו בחינות המודלים האלה מתיישבים זה עם זה או סותרים זה את זה; ואילו תכניות וגישות חינוכיות מצליחות יותר מאחרות לגשר על הפער בין התפישות השונות שמביאות אנשים לבלות ארבע שנים מחייהם בסביבה משולבת של לימודים ומגורים.

את שאר האנרגיות שלי אני מקדיש בעיקר לבדיקה ולביסוס של מגוון ה"טובים" שחקרנו במסגרת "פרויקט הטוב" (ראו מסגרת בעמ' 55). המחקר הזה נמשך. אבל אנחנו גם מקדישים לא מעט משאבים לפיתוח תכניות שיוכלו להביא תועלת בסביבות מוסדיות שונות ולקשירת קשרים אסטרטגיים עם ארגונים אחרים שמנסים אף הם להנחיל את הידע, הכישורים והערכים הדרושים כדי להיות עובדים טובים, אזרחים טובים ובני אדם טובים. ■

תרגם מאנגלית: יניב פרקש

כמעט בלתי אפשרי היום להסתיר מידע לאורך זמן (כפי שיעידו ויקיליקס ואדוארד סנודן), ולכן מי שמוכן להקדיש לכך זמן – סיכוייו לגלות את האמת גדולים מאי פעם. **האם הטכנולוגיה משנה או עתידה לשנות את החינוך בדרכים מהותיות?**

אני חושב ששלהל החידושים הדיגיטליים (חומרה, תוכנה, אינטרנט, רשתות חברתיות) מייצגים את השינוי הגדול ביותר בתרבות העולמית מאז המצאת הכתב לפני 3,000 שנה והדפוס לפני 700 שנה. בדומה לכתב ולדפוס, יחלוף עוד זמן רב לפני שנוכל לאמוד כראוי את טבעם והיקפם של השינויים בחינוך. באופן כללי, לחינוך הדיגיטלי יש פוטנציאל אדיר. כל כך הרבה ידע נגיש לנו עכשיו! כמו כן, אפשר להתאים את החינוך הרבה יותר טוב משהיה אפשר בעבר. קורסים אקדמיים פתוחים לקהל הרחב (MOOC) יאפשרו לאנשים מכל העולם לתקשר עם חוקרים בולטים וללמוד מהם וליהנות מהרצאות ומצגות ברמה גבוהה. אבל אסור בשום אופן להניח שהטכנולוגיה תוכל אי פעם להחליף אינטראקציה אנושית, במיוחד לא בחינוכם של אנשים צעירים.

בני אדם זקוקים למודלים לחיקוי – בעיקר אם אנחנו רוצים שיהיו לנו אנשים טובים, עובדים טובים ואזרחים טובים. בני אדם הם שצריכים להכריע מה יילמד, והם שצריכים להחליט על היעדים שהחינוך יכוון אליהם. אם ננסה להחליף לחלוטין בני אדם בטכנולוגיה, נקבל דיסטופיות מהסוג שאלדוס האקסלי ("עולם חדש מופלא") וג'ורג' אורוול ("1984") חזו במאה הקודמת, או קרוב יותר לימינו – דיב אגרט ב"Circle The".

תוכל לשרטט את קווי המתאר של בית ספר טוב?
אני חושב שיש הרבה סוגים של בתי ספר טובים, ואני לא רוצה ליפול בפח של תיאור בית ספר טוב אחד ויחיד. בספרי